

CİLT 2 ◀

2019
2020
YILI

KAZI **ÇALIŞMALARI**

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

2019-2020 YILI KAZI ÇALIŞMALARI

CİLT 2

ANKARA 2022

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3714/2
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 192/2

Editör

Dr. Adil ÖZME

e-ISBN: 978-975-17-5051-8 (Takım)
978-975-17-5056-3 (2.Cilt)

Grafik Tasarım

Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafi

Abdulkadir ÖZDEMİR

Aşağı Kaleköy Barajı Projesi / Murat Höyük 2019 Yılı Kurtarma Kazısı

Not: Kazı raporları, dil ve yazım açısından Dr. Adil Özme tarafından denetlenmiştir.
Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarlar sorumludur.

İÇİNDEKİLER

Deniz SARI, Harun KÜÇÜKAYDIN, Erdal MEAN, Tuba KONUK, Tülay ŞİMŞEK, Fatma ŞAHİN, Fadime ARSLAN, Osman DENGİZ, Şemsettin AKYOL GEDİKKAYA MAĞARASI KURTARMA KAZILARI 2019-2020 YILI KAZI ÇALIŞMALARI.....7	7
Elif ÖZER, Ahmet TÜRKAN, Zerrin ERDİNÇ AİZANOİ ANTİK KENTİ 2019 VE 2020 KAZI SEZONLARI KAZI VE ARAŞTIRMALARI...19	19
Elif Tül TULUNAY, Müjde PEKER, Daniş BAYKAN, Dinçer Savaş LENGER, Mustafa BİLGİN, Ceren BAYKAN NİF (OLYMPUS) DAĞI ARAŞTIRMA VE KAZI PROJESİ: 2019 YILI KAZISI.....37	37
E. Emine NAZA DÖNMEZ, Şeyda ALGAÇ, Tolga AYDIN AMASYA HARŞENA KALESİ VE KIZLAR SARAYI KAZISI 2019 – 2020 DÖNEMİ ÇALIŞMALARI.....61	61
Emre OKAN PRUSIASADHYPIUM TİYATROSU 2019-2020 YILI KAZI ÇALIŞMALARI.....75	75
Erdoğan ASLAN, L. Ufuk ERDOĞAN, Yusuf KILIÇ, Uğurcan ORHAN KSANTHOS – LETOON KAZI ÇALIŞMALARI: 2020.....99	99
Erhan BIÇAKÇI, Yasin Gökhan ÇAKAN, Ali Metin BÜYÜKKARAKAYA TEPECİK-ÇİFTLİK’TE 2019 VE 2020 YILINDA YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR.....111	111
Ersin ÇELİKBAŞ, Ercan VERİM HADRIANOU POLİS 2019 - 2020 ÇALIŞMALARI.....125	125
Ertekin M. DOKSANALTI, İbrahim KARAOĞLAN, Derviş Ozan TOZLUCA, Kadriye Merve SE- LEK, Songül SÖZEL KNİDOS-BURGAZ-EMECİK APOLLON KUTSAL ALANI KAZI VE ARAŞTIRMALARI: 2019-2020.....143	143
Fatih ERHAN, Nedim DERVİŞOĞLU MAGARSUS KAZISI 2019 YILI ÇALIŞMALARI.....163	163

Felix PİRSON PERGAMON – 2019 VE 2020 YILLARI ÇALIŞMA RAPORU.....	173
Feriştah SOYKAL ALANYALI, Serap ERKOÇ, SİDE 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI.....	187
Fikri KULAKOĞLU, Elif GENÇ, Ryoichi KONTANI, Luca PEYRONEL, Nilgün COŞKUN, Önder İPEK, Güzel ÖZTÜRK, Abdullah HACAR, Tarık ÖĞRETEN, Burcu TÜYSÜZ, Birol AKALIN, Erkan BEŞDOK, Ahmet Emin KARKINLI, Mehmet Akif GÜNEN, Emin CANDANSAYAR, Uğur DOĞAN, Çetin ŞENKUL, Evren YAZGAN, Nihal ÇEVİK, Handan ÜSTÜNDAĞ, Asım Mustafa AYTEN, Leyla KADERLİ, Mehmet UĞURYOL, Draşan UĞURYOL, Cihan AY, Yılmaz RIDVANOĞULLARI 2019-2020 YILI KÜLTEPE-KANIŞ KAZILARI.....	209
Fulya DEDEOĞLU, Erim KONAKÇI, Ali OZAN, Bora TEMÜR EKŞİ HÖYÜK 2019-2020 YILLARI ARKEOLOJİK KAZI ÇALIŞMALARI.....	221
Göksel SAZCI, Devrim ÇALIŞ SAZCI, Meral BAŞARAN MUTLU MAYDOS KİLİSETEPE HÖYÜĞÜ KAZILARI 2019- 2020 SEZONU ÇALIŞMALARI.....	229
Grazia SEMERARO PHRYGİA HİERAPOLİS’İ (PAMUKKALE) 2019- 2020 YILI KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI.....	245
Gülriiz KOZBE, Eyüp CANER, Akarcan GÜNGÖR ŞANLIURFA KALESİ 2020 YILI KAZILARI.....	263
Gülsün UMURTAK HACILAR BÜYÜK HÖYÜK KAZILARI (2019 - 2020).....	279
H. Ertuğ ERGÜRER, Yaşar ARLI, Mustafa YILDIZLI, Umut BÜYÜME, Hatice ERGÜRER SYEDRA 2020 YILI KAZI VE RESTORASYON ÇALIŞMALARI.....	289
Halil TEKİN DOMUZTEPE 2019 KAZILARININ İLK ÖN RAPORU.....	311

Halime HÜRYILMAZ, A. Nejat BİLGEN, Z. BİLGEN GÖKÇEADA-YENİBADEMLİ HÖYÜK 2019-2020 YILI KAZILARI.....	325
Hamza EKMEK, F. Gülden EKMEK, Ahmet MERCAN, Ali GÜNEY, Burak KADER, Gamze KAYGUSUZ İNÖNÜ MAĞARASI 2019-2020 YILLARI KAZILARI.....	343
Harun TAŞKIRAN, Kadriye ÖZÇELİK, Gizem KARTAL, Yavuz AYDIN, Eşref ERBİL, M. Beray KÖSEM, Gökür KARAHAN 2019 YILI KARAIN MAĞARASI KAZILARI.....	365
Hatice PAMİR, Işıl IŞIKLIKAYA LAUBSCHER, Serdar BAĞLIBEL, Büşra KOCAMAN SAKİN ANTAKYA HİPODROM VE ÇEVRESİ KAZILARI 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI.....	387
Hatice PAMİR, Nalan YASTI, Ayşe ERSOY, Aşım ÖZDİZBAY, Serdar BAĞLIBEL, Kamuran ÖNCÜ, Pelin KAYAŞ ISSOS EPIPHANEIA 2019-2020 ÇALIŞMALARI.....	409
Hüseyin METİN, Abdulhadi DURUKAN DARA (ANASTASIOPOLİS) KAZI, RESTORASYON VE KONSERVASYON ÇALIŞMALARI 2020.....	429
Hüseyin Murat ÖZGEN, Burak Bünyat AYKANAT, Ali ÖZTÜRK, Hasan Sercan SAĞLAM, Serap ALPER ADRAMYTTEION (ÖREN) 2019 VE 2020 KAZI VE ONARIM ÇALIŞMALARI.....	447
İrfan Deniz YAMAN ELBİSTAN KEÇE MAĞARASI KAZILARI-2019/2020.....	459
İsmail AYTAÇ HARPUT İÇ KALE KAZILARI 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI.....	471
İsmail BAYKARA, Ayşen AÇIKKOL, Ece EREN KURAL, Didem TURAN, Tuğçe GÖKKURT, M. Kenan AGRAS, Serkan ŞAHİN, Derya SİLİBOLATLAZ BAYKARA ÜÇAĞIZLI II MAĞARASI KAZISI-2020.....	487

İsmail ÖZER, Rıdvan GÖLCÜK, Mehmet SAĞIR, İsmail BAYKARA, Başak KOCA ÖZER, Berkay DİNÇER, İrfan AKÇA, Naoki MORIMOTO, Wataru MORITA, Serkan ŞAHİN, Ayşenur BOZKURT, Ece EREN KURAL, Sercan ACAR, Öznur GÜLHAN, Ayşegül ÖZDEMİR, Çağdaş ERDEM, Sibel ÖNAL 2019 VE 2020 YILLARI İNKAYA KAZILARI.....	499
Jeroen POBLOME, Peter TALLOEN, Ebru TORUN, Frank CARPENTIER, Johan CLAEYS, Mücella ALBAYRAK, Inge UYTTERHOEVEN, Bas BEAUJEAN, Dries DAEMS, Elena MARİNOVA, Stephan MOLS, Göze ÜNER, Özge BAŞAĞAÇ, Piraye HACIGÜZELLER SAGALASSOS ANTİK KENTİ'NDE 2019 YILI KAZI, MALZEME ÇALIŞMALARI VE RESTORASYON	513
Kaan İREN, Sedef ÇOKAY KEPÇE, Özgün KASAR, Çiçek KARAÖZ, F. Nihal KÖSEOĞLU, Büşra ATALAR YETER, Yeşim KİRMAN DASKYLEİON 2019 VE 2020 YILI KAZI, KORUMA VE ONARIM ÇALIŞMALARI.....	535

KNİDOS-BURGAZ-EMECİK APOLLON KUTSAL ALANI KAZI VE ARAŞTIRMALARI: 2019-2020

Ertekin M. DOKSANALTI*

İbrahim KARAOĞLAN

Derviş Ozan TOZLUCA

Kadriye Merve SELEK

Songül SÖZEL

Muğla İli, Datça İlçesi Knidos Antik Kenti'nde gerçekleştirilen 2019 yılı çalışmaları; kazı, araştırma, tespit ve koruma-onarım odaklı olmak üzere altı farklı alanda sürdürülmüştür.

2019 YILI ÇALIŞMALARI (Resim: 1)

A. Kazı Çalışmaları

I - Liman Caddesi'nin Doğusundaki Mekânlar ve II.Teras'ın Batısı Kazısı

Liman Caddesi'nin doğusundaki mekânlardaki ilk çalışmalar 2016 yılında başlatılmış ve 2019 yılı itibarıyla kazılar tamamlanmıştır. 2019 yılında Liman Caddesi'nin doğusundaki mekânlar ve II.Teras'ın güneybatı-batı bölümünü kapsayan alan kazılmıştır. Kazı çalışmaları neticesinde Liman Caddesi'nin doğusundaki mekânları, doğu yönünde sınırlayan duvarın tamamı, Mekân 2A ve Mekân 3A olarak numaralandırılmış odalar ve II. Teras'ın batısında *in-situ* haldeki traverten zemin döşemesinin bir bölümü gün yüzüne çıkartılmıştır.

Mekân 2A (Resim: 2)

Mekân 2A, Liman Caddesi'nin doğusundaki mekânlar içerisinde güneyden kuzeye doğru ikinci mekânı olan Mekan 2'nin ek odasıdır. Mekân 2A'ye geçiş batı yönünde 1.03 m. genişlikte, 0.6 m. derinlikte ve 0.16 m. yükseklikteki bir eşikten sağlanmaktaydı. Oda, kuzey-güney doğrultulu 2.32 m., doğu-batı doğrultulu 2.93 m. boyutlarındadır. Mekânın koruna gelen yüksekliği ise 2.3 m.dir. Mekânın zemininde ise kireç harcı kullanılmıştır.

* Prof. Dr. Ertekin M. DOKSANALTI, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Konya/TÜRKİYE. ertekin96@selcuk.edu.tr

Öğr. Gör. İbrahim KARAOĞLAN, Selçuk Üniversitesi, Bozkır MYO Mimari Restorasyon Programı, Konya/TÜRKİYE.

Arş. Gör. D. Ozan TOZLUCA, Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Konya/TÜRKİYE.

K. Merve SELEK, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/TÜRKİYE

Songül SÖZEL, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/TÜRKİYE

Mekân 2A'da gerçekleştirilen kazı çalışmalarında çok az buluntu günümüze ulaşmıştır. Mekân 2A'da bulunan en erken tarihli sikke, İmparator Diocletianus Dönemine ait (M.S. 284-305) bir *Antoninianus* 'tur. Yine benzer tarihe sahip bir diğer sikke buluntusu mekânın güneybatı köşesinde bulunmuş olup, İmparator I. Constantius (M.S. 283-306) Dönemine tarihlenir. Mekânda tespit edilen diğer iki sikke düşük kondisyonlu ancak ölçüleri itibariyle M.S. 6. yy. ve M.S. 6. yy.ın ikinci yarısına tarihlenen *follis*lerdir (Resim: 4). Sikkeler Mekan 2'nin doğusunda bulunan odacığın M.S. 3. yy.sonu ile M.S. 4. yy.ın başlarından itibaren var olduğu gösterir. Kazı çalışmaları sonucu tespit edilen seramik buluntuları ise mekânın, Liman Caddesi'nin doğusundaki diğer mekanlarda olduğu gibi M.S. 7. yy.ın ortası ya da biraz sonrasında terk edildiğini gösterir¹.

Knidos Kazı ve Araştırmaları 2019 kazı sezonu, 15.01- 30.12.2019 tarihleri arasında birbiri ardına devam eden üç farklı dönemde sürdürülmüş ve tamamlanmıştır.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 10.01.2019 tarih ve E.32317 sayılı yazısı/izni ile, Knidos Ege (Tirreme) Limanı ve Liman Çeşmesi Kültür Turizme Kazandırma Projesi Marmaris Müze Müdürlüğü ve Küçük Tiyatro restorasyon uygulamaları Muğla Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü denetiminde 15.01-31.03.2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

2019 yılı çalışmaları, 30.09.2013 tarih ve 2013/5387 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 27.02.2019 Tarih ve E.178185 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Kazı ve Sondaj Ruhsatnamesi" ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Selçuk Üniversitesi adına 18.03-11.10.2019 tarihleri arasında sürdürülmüştür.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 19.09.2019 tarih ve E.770868 sayılı yazısı/izni ile Knidos Kazı ve Araştırmaları, çevre düzenleme, Küçük Tiyatro restorasyon uygulamaları Knidos Ege (Tirreme) Limanı ve Liman Çeşmesi Kültür Turizme Kazandırma projesi, Knidos Dionysos *Stoası* çevre düzenleme ve anastylosis çalışmaları, Knidos Liman Caddesi *Heroon*'u restorasyon uygulamaları, Knidos Tapınaklar *Propylonu* ve Doğu - Batı Caddesi çevre düzenleme çalışmaları, Depo (Seramik) etütük çalışmaları Marmaris Müzesi Müdürlüğü ve Muğla Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü denetiminde 12.10- 30.12.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Katkı ve yardımlarından dolayı Kültür ve Turizm Bakanlığı, KVMG Müdürlüğü Kazılar Dairesi Başkanlığı'na, Muğla Valisi Orhan Tavlı'ya, Muğla İl Kültür ve Turizm Müdürü Zekeriya Bingöl'e, Marmaris Müze Müdürü Şehime Atabey'ye ve Müze Uzmanlarına, Muğla Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü Müdürü, H. Bilge Özyer'e teşekkür ederiz.

Kazı ve araştırmalar sırasında özveri ile çalışan ve her türlü desteği sunan 2019 yılı Bakanlık Yetkili Uzmanı Okan Cinemre (Ankara Anadolu Medeniyetler Müzesi Müdürlüğü Uzmanı) ve İhsan Polat'a (Amasya Müze Müdürlüğü), 2020 yılı Bakanlık Yetkili Uzmanı Fatih Mehmet Dulkadiroğlu'na (Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi) ve Cansu Çerçi'ye (Kahramanmaraş Arkeoloji Müzesi) teşekkür ederiz.

Knidos Kazı ve Araştırmalarından ilgi ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Datça Kaymakamı Mesut Çoban'a özellikle teşekkür ederiz.

Datça Belediye Başkanı A. Gürsel Uçar'a, Ören Yeri Görevlilerine, Selçuk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğrencileri, S.Ü. Bozkır MYO öğrencilerine ve tüm kazı ekibine en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Knidos Kazı ve Araştırmaları 2019 ve 2020 sezonu bütçesi, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmıştır. Bunun yanı sıra Selçuk Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü (S.Ü. BAP 19401094 nolu "Knidos II. Teras'ın Batısı Kazı ve Araştırması" başlıklı Proje) ve Datça Belediyesi tarafından, kazı ve diğer çalışmalar maddî ve aynı olarak desteklenmiştir.

Bu Çalışma ve makale 01.06.2020 tarih ve 2587 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Selçuk Üniversitesi adına sürdürülmekte olan Knidos, Burgaz ve Emecik Apollon Kutsal Alanı Kazı ve Araştırmaları kapsamında hazırlanmıştır. Çalışmalar Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü ve T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu tarafından desteklenmektedir.

1 Doksanaltı 2020, 379.

Mekân 3A (Resim: 3-4)

Liman Caddesi'nin doğusunda yer alan Mekân 3'ün ek odası olan Mekân 3A, kuzey - güney doğrultulu 2.5 m., doğu-batı doğrultulu 2.3 m. boyutlarındadır. Mekânın koruna gelen yüksekliği ise 2.67 m.dir. Mekân 3A'nın zemini tıpkı Mekân 3'te olduğu gibi kireç harcıyla oluşturulmuştur². Mekânın son kullanım evresine dair ilk veriler +5.74 m. kottan +5.63 m. kota kadar olan seviyede rastlanılan yoğun çatı kiremitli tabakadır. Çatı kiremidi tabakasının hemen bitiminde sıkıştırılmış toprak bir zemine rastlanılmıştır. Çatı kiremidi tabakası içerisinde beş bronz sikke gün yüzüne çıkartılmışken bu sikkelerden sadece üç tanesi tarihlendirmeye uygundur. Bu sikkelerden iki tanesi M.S. 6. yy.a tarihlenirken, diğerleri İmparator Heraclius (M.S. 610-641) Dönemine tarihlenmektedir³.

Mekân 3A'da yoğun çatı kiremitli tabakanın hemen altında +5.63 m. - +5.52 m. kot aralığında, yoğun miktarda seramik buluntusu ile birlikte 12 adet bronz sikke gün yüzüne çıkartılmıştır. Tarihlenebilen sikkelerden dört adedi M.S. 6. yy.ın ilk yarısına ait *follis*lerken, bir tanesi M.S. 6. yy.ın ilk yarısına ait *decanummi*dir. Bu tabakada tespit edilen bir diğer sikke ise İmparator Iustinus Dönemine (M.S. 565-578) tarihlenen bir *pentanummi*dir. Zemin seviyesi üzerinde tespit edilen ve kronolojik olarak en geç buluntuları oluşturan sikkeler, İmparator Mauricius Tiberius Dönemi (M.S. 582-602), İmparator Phocas Dönemi (M.S. 602 - 610) ve İmparator Heraclius Dönemine (M.S. 610-641) ait *follis*lerdir.

Mekân 3A'nın kireç harçlı zemin seviyesi altında, mekânın erken kullanımı ile ilgili verilere ulaşılmıştır. Zemin altında gerçekleştirilen çalışmalarda çatı kiremitleri ve kireç harcı kullanılarak oluşturulmuş 0.79 m.x0.64 m. boyutlarında bir ocak bulunmuştur. Zemin altı tabakada ocağa bağlı olarak toprak oldukça küllüdür. Bu tabakada muhtelif seviyelerde gün yüzüne çıkartılan; M.S. 310-317 yıllarına tarihlenen bir sikke, İmparator I. Lucinius Dönemine (M.S. 308-324) tarihlenen iki sikke ve M.S. 383-388 yıllarına tarihlenen bir diğer sikke, kireç harçlı zeminin olası inşa tarihini gösterir. Mekânın kuzeydoğusunda +5.39 m. kotta 23 adet bronz sikke bulunmuştur. Toplu halde bulunan ve bir define özelliği gösteren bu sikke grubu içerisinden, maalesef sadece bir sikke tarihlenebilir durumdadır. Bahsini ettiğimiz bu sikke İmparator Arcadius Dönemine (M.S. 406-408) aittir⁴.

Olasılıkla bir atölye olarak kullanılan Mekân 3A, M.S. 4.-5. yy.daki yoğun kullanımının ardından M.S. 5. yy.ın ilk yarısında kireç harçlı bir zeminle tamamen kapatılmış ve M.S. 7. yy. ortalarına kadar olan süreçte depo işleviyle kullanılmıştır.

2 Doksanaltı v.d. 2019, 63, Res. 10.

3 Çok benzer bir kontekst 2017 yılında Mekân 3'te gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunmuştur (Doksanaltı vd. 2019, 52).

4 2019 ve 2020 yılı sikke buluntularının değerlendirilmesini yapan Sayın Dr. Öğr. Üyesi Kasım Oyarçin'e teşekkür ederiz.

II. Teras'ın Batısı Kazısı (Resim: 5)

Knidos F9 karelağı içerisinde kalan II. Teras'ın batı bölümünde, Liman Caddesi doğusundaki mekânların doğu sınırı ile II. Teras'ın ilişkisinin anlaşılması amacıyla kazı çalışmalarına başlanılmıştır. Çalışmalarda II. Teras'ın batısında, kuzey-güney doğrultulu 17 m., doğu-batı doğrultulu 5.5 m.lik bir bölüm kazılmış ve II. Teras'ın batı bölümüne ait traverten zemin plakaları gün yüzüne çıkartılmıştır.

Liman Caddesi'nin doğusundaki mekânlar ile II. Teras'ı birbirinden ayıran duvar 2019 yılı çalışmalarıyla birlikte tamamen açığa çıkartılmıştır. Bahsi geçen duvarın doğusunda sürdürülen çalışmalarda çoğunlukla M.Ö. 2. yy.a ait buluntular ele geçirilmiştir. Bu buluntulardan yola çıkarak II. Teras'ın batı bölümünün en geç M.Ö. 2. yy.da inşa edildiği ya da yeniden düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışma alanının kuzeyinde tespit edilen bir başka duvar, II. Teras'ın batısının Liman Caddesi'nin doğusundaki mekânlarla ilişkili olarak M.S. 6.-7. yüzyıla kadar kullanıldığını göstermektedir⁵.

2. Ege/Trireme Limanı K8 Numaralı Kule Kazısı (Resim: 6)

2019 kazı sezonunda Knidos Ege/Trireme Limanı girişinde bulunan 8 No.lu kulede bitki temizliği ve kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir⁶. K8 No.lu kule *isodomik* duvar örgü tekniği ile inşa edilmiş ve inşasında beyaz, gri ve pembemsi beyaz kireç taşları kullanılmıştır. Kule 9.5 m.x9.5 m. boyutlarındadır. Çift sıra blokla örülen kule duvarları 1.35 m. kalınlığındadır. Kareye yakın planlı kulenin koruna gelen yüksekliği 8.9 m.dir. Kulenin genel konstrüksiyonun desteklenmesi için yapılmış ve kule içersini üç hücreye ayıran "T" biçimindeki duvar ise kuzey-güney doğrultulu 3.40 m., doğu-batı doğrultulu ise 7.20 m. uzunluğa sahiptir. Çift sıra blokla örülen "T" biçimli duvarın kalınlığı 1.23 m.dir. 8 No.lu kule M.Ö. 3.-2. yy.a tarihlendirilmiştir⁷.

Knidos Ege/Trireme Limanı kapatılabilen veya kapalı limanlardandır⁸. Liman ağzının zincirle kapatılabilmesi için kulenin kuzey yönünde, 7.53 m. uzunluğunda ve 1.36 m. kalınlığında *isodomik* teknikte örülmüş bir duvar inşa edilmiştir. Liman ağzını daraltan bu duvar 4.65 m. yükseklikte koruna gelmiştir. Duvarın kuzey bitimine sabitlenen zincir, karşı kıyıda yer alan kule ve mekanizma yardımıyla gerdirilip-serbest bırakılabiliyor olmalıydı. Liman girişinin kuzey bölümünde, liman ağzını kapatan duvarın hizasında bulunan açıklık ile aynı aksta, kuzey kulenin içine doğru devam eden kanal zincirin tam olarak bulunduğu konumu göstermektedir. Liman ağzını daraltan duvar içerisinde bulunan mazgal doğu yönünde 0.73 m. genişliğe, batı yönünde 0.11 m. genişliğe ve her iki tarafta 1.1 m. yüksekliğe sahiptir.

5 Açmanın kuzeyinde bulunan duvar derzinde İmparator Heraclius Dönemine ait (M.S. 614-615) yıllarına tarihlenen bir sikke ele geçirilmiştir.

6 K8 numaralı kuledeki çalışmalar Güney Ege Kalkınma Ajansı'nın "2018 Yılı Kültür Turizminin Geliştirilmesi Mali Destek Programı", "Knidos Ege (Trireme) Limanı ve Liman (Boulakrates) Çeşmesi Kültür Turizmine Kazandırma (TR32/18/TUR-0035)" projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.

7 Büyüközer 2020, 180 - 181.

8 Büyüközer 2019, 230.

B - Restorasyon, Konservasyon, Anastylosis ve Çevre Düzenleme Çalışmaları (Resim: 7)

1 - Küçük Tiyatro Restorasyon ve Koruma Uygulama Faaliyetleri

“Knidos Küçük Tiyatro Restorasyon ve Koruma Uygulaması Projesi” kapsamında, batı *parados* tamamlama uygulamalarında kullanılmak üzere aslına uygun şekilde hazırlanması çalışmalarına 2019 yılında da devam edilmiştir. Küçük Tiyatro batı *vomitorium*da ise kesim ve yonu işlemleri tamamlanmış A3-5 ve B1 No.lu bloklar *in-situ* durumdaki bloklar dikkate alınarak yerleştirilmiştir.

2 - Liman Caddesi *Heroon*'u Koruma ve Onarım Çalışmaları

Knidos Liman Caddesi doğusunda mekânlar içerisinde merkezi bir konumda inşa edilmiş Mekân 4/Liman Caddesi *Heroon*'unda rölöve, restitüsyon ve restorasyon projesinin tamamlanmasının ardından koruma ve onarım çalışmalarına başlanılmıştır⁹.

Liman Caddesi *Heroon*'unun kuzey ve güney duvarlarında kazı çalışmalarında bulunan ve tasnif edilen bloklar kullanılarak *anastylosis* uygulaması gerçekleştirilmiştir. Duvarlar kademeli olarak 4.2 m. yüksekliğe ulaştırılmıştır. Ayrıca *heroonun* güney ve kuzey payeleri onarılarak üzerlerine imitasyon sütunlar yerleştirilmiştir.

Yukarıda bahsedilen uygulamaların devamında Liman Caddesi *Heroon*u kuzeyinde yer alan Mekân 5, Mekân 6 ve Mekân 7'de koruma ve daha önce tamamlanmış olan kazı çalışmalarında bulunan ve tasnif edilen duvar blokları kireç harcı kullanılarak *anastylosis* uygulamaları gerçekleştirilmiştir.

2020 YILI ÇALIŞMALARI (Resim: 8)

Cumhurbaşkanlığı'nın 01.06.2020 tarih ve 2587 sayılı kararı ile Knidos'un yanı sıra Burgaz Ören Yeri ve Emecik Apollon Kutsal Alanı kazı başkanlığımıza bağlanmıştır. 2020 yılı kazı sezonunda Burgaz ve Emecik'te bitki temizliği ve tespit çalışmaları gerçekleştirilirken, Knidos'ta beş farklı alanda çalışılmıştır¹⁰.

9 “Knidos Liman Caddesi *Heroon*'u Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon Projesi “ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Muğla Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 25.04.2018 tarihli ve 6702 No'lu karar ile onaylanmıştır.

10 Knidos Kazı ve Araştırmaları 2020 kazı sezonu, 06.01- 04.12.2020 tarihleri arasında birbiri ardına devam eden üç farklı dönemde sürdürülmüş ve tamamlanmıştır;

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 03.01.2020 tarih ve E.7324 sayılı yazısı/izni ile, Knidos Küçük Tiyatro Restorasyon ve Konservasyon çalışmaları, Knidos Ege (Trirème) Limanı ve Liman Çeşmesi Kültür Turizme Kazandırma projesi, Knidos Liman Caddesi *Heroon*'u restorasyon ve konservasyon uygulamaları, *Symmachos Heroon*'u Knidoslu bir Hayıresevere Adanmış Anıtın Restorasyonu ve Konservasyon Projesi Muğla Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü denetiminde, Knidos Dionysos *Stoasi* çevre düzenleme ve *anastylosis* çalışmaları, Knidos Tapınaklar *Propylonu* ve Doğu - Batı Caddesi çevre düzenleme çalışmaları ve depo seramik etüt çalışmaları Marmaris Müze Müdürlüğü denetiminde 06.01- 10.06.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

2020 yılı çalışmaları, 30.09.2013 tarih ve 2013/5387 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ve Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 21.05.2020 Tarih ve 351954 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak

A. Kazı Çalışmaları

1 - Dionysos Terası Kazı Çalışmaları (Resim: 9)

Dionysos Terası, ismini merkezinde yer alan ve Dionysos'a adanmış tapınaktan almaktadır. Teras güneydoğusunda Ticari Liman, güneybatısında Ege/Trireme Limanı, doğusunda Küçük Tiyatro ve Tiyatro Caddesi, batısında ise Liman Caddesi ile sınırlandırılmıştır. Terasın kuzeyinde ise *stoa* terasın kuzey sınırında, doğu-batı yönlü yaklaşık 130 m. uzunluğunda 25 eşit oda ve bu odaların batısında bulunan ek mekândan oluşturulmuştur¹¹.

Prof. Dr. Ramazan Özgan döneminde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında dükkân sırasının 5 metre güneyinde bir sütun sırası tespit edilmiştir. M.S. 2. yy.ın ilk yarısına tarihlenen bu sütun sırası, *stoanın* batısında belli oranda korunmuşken, yapının doğu kanadında sütunların oturduğu *stylobatın* devamına dair herhangi bir ize rastlanılmamıştır.

2020 kazı sezonunda *Stoa*'nın sütun dizisi ve *stylobatın*ın doğu devamının bulunması amacıyla kazı çalışmalarına başlanılmıştır.

Geç Antik Dönem Düzenlemesi

Çalışma alanı *stoanın* batı bölümünde, Symmachos *Heroon*'unun doğusunda 20 m.x5 m. lik alanı kapsamaktadır. Bahsi geçen çalışma alanında, *stoaya* ait sütun sırası yıkılmış haldeydi. Geç Antik Dönemde ise yıkılmış sütunların üzerine duvarlar örülmüştür. Fakat, tarihsel süreç içerisinde Geç Antik Dönem duvarların ilgili olduğu yapı ile ilişkisi kaybolmuştur. Geç Antik Dönem düzenlemesinde gerçekleştirilen kazı çalışmalarında iki farklı tabaka tespit edilmiştir. Bunlardan ilki M.S. 2. yy. ile *stoanın* kullanımının sona erdiği M.S. 3. yy. ortalarına tarihlenen tabakadır. Bu tabakada İmparator Marcus Aurelius Dönemine tarihlenen (M.S. 161-180) bir sikke gün yüzüne çıkartılmıştır¹². İkinci tabakada çok sayıda ele geçirilen M.S. 6. yy. seramikleri ve M.S. 6. yy. ait Kyzikos darplı *pentanumia*¹³ geç dönem yapısının bu dönemde inşa edilmiş olabileceğini göstermektedir.

Yapılacak Kazı ve Sondaj Ruhsatnamesi" ile Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Selçuk Üniversitesi adına 11.06-19.10.2020 tarihleri arasında sürdürülmüştür.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 19.10.2020 tarih ve 781678 sayılı yazısı/izni ile Knidos Kazı ve Araştırmaları, çevre düzenleme, Küçük Tiyatro restorasyon uygulamaları Knidos Ege (Trireme) Limanı ve Liman Çeşmesi Kültür Turizme Kazandırma projesi, Symmachos *Heroon*'u Knidoslu bir Hayırsevere Adanmış Anıtın Restorasyonu ve Konservasyon Projesi, Knidos Liman Caddesi *Heroon*'u restorasyon ve konservasyon uygulamaları Muğla Rölöve ve Anıtlar Müze Müdürlüğü denetiminde, Knidos Dionysos *Stoası* ve II. Teras çevre düzenleme ve anastylosis çalışmaları, Knidos Tapınaklar *Propylon*'u ve Doğu-Batı Caddesi, B Kilisesi çevre düzenleme, depo seramik etüt çalışmaları, Burgaz Ören Yeri Zeytinyağı/Şarap İşliği çevre düzenleme çalışmaları, Emecik Apollon Kutsal Alanı çevre düzenleme çalışmaları Marmaris Müze Müdürlüğü denetiminde 20.10- 04.12.2020 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

11 Christine Burns - Özgan, 2013, 34.

12 RIC III, nr. 1250.

13 Sommer 2010, 49, 2.49.

Dionysos Terası Stoa Açma 1- 5

Stoanın sütun sırasının *stylobatinın* doğu yönündeki devamının tespiti amacıyla *stoanın* 5 m. güneyinde, doğu-batı doğrultulu 26 m. kuzey- güney doğrultulu 5 m.lik bir alanda, beş farklı açma açılarak kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Kazı çalışmaları sonucu sütun sırasının alt yapısına dair hiçbir blok tespit edilemezken, tüm açmalarda 0.6 m. genişliğinde sütun sırasının blokajı gün yüzüne çıkartılmıştır. Dioysos Terası *stoa* kazılarında çoğunluğu M.S. 2. yy.a tarihlenen *oinophoros* cinsi seramikler tespit edilmiştir. Açmalarda gün yüzüne çıkartılan sikkeler ise M.Ö. 1. yy. sonu ile M.S. 6. yy. aralığındadır. En erken grubu oluşturan sikkeler, M.Ö. 1. yy. sonu ile M.S. 1. yy.ın ilk yarısına tarihlenen kontramarklı sikkelerdir¹⁴. M.S. 2.-3. yy.a tarihlenen sikkeler buluntu sayısı bakımından en çok örneğin rastlandığı gruptur. Gerçekleştirilen kazılarda *stoanın* son kullanım evresi sonrasına tarihlenen iki sikke bulunmuştur. Bunlardan ilki İmparator I. Costans (M.S. 347-348)¹⁵, diğeri ise İmparator Iustinus Dönemine (M.S. 565-578) tarihlendirilmiştir¹⁶.

2020 yılı kazı sezonun belki de en ilginç buluntusu Açma 2’de gün yüzüne çıkartılan ve M.Ö. 560-550 yıllarına tarihlenen giyimli Kuros heykelidir. Olgun Arkaik Döneme ait bu heykel Hellenistik ve Roma Dönemi boyunca *stoada* sergilenmiş ve M.S. 3. yy. ortasında *stoanın* yıkılmasıyla kısmen tahrip olmuş olmalıdır.

2 - II.Teras’ın Güneyi Kazı Çalışmaları (Resim: 10)

II. Teras, Liman ve Tiyatro caddelerinin arasında, Dionysos Terası’nın kuzeyinde ve Korinth Tapınağı terasının güneyinde yer almaktadır. Knidos kent planında F9, F10 ve G10 kareler içinde bulunan teras, doğu-batı doğrultulu yaklaşık 150 m. ye, kuzey-güney doğrultulu ise yaklaşık 40 m. boyutlarındadır. 2017 yılında terasın batı bölümünde bulunan *Tholos* Yapı kazılmış, 2019 yılında ise terasın batı bölümü ve bu bölümde bulunan traverten zemin plakaları gün yüzüne çıkartılmıştır.

2020 yılında II. Teras’ın batı bölümünün inşa sürecinin anlaşılması amacıyla kazı çalışmalarına başlanılmıştır. II.Teras’ın batı kanadının güneyinde yer alan kazı alanı, doğu- batı doğrultulu 27 m. doğu-batı doğrultulu 9.5 m. boyutlarındadır.

Tholos Yapı’nın 5 metre güneyinde moloz taş ve kireç harcı ile oluşturulmuş bir çekirdek kazı çalışmaları sonucu gün yüzüne çıkartılmıştır. Bu çekirdeğin üzerine ise mermer bloklar kullanılarak oluşturulmuş mimari bir düzenleme tespit edilmiştir. Düzenlemeye ait mermer bloklar üzerinde kullanım aşınması ve *anatrosis* görülmektedir. *Tholos* Yapı’yı çevrelediği düşünülen bu düzenleme kısmi olarak gün yüzüne çıkartılmıştır. Düzenleme, güney yönünde II. Teras’ın batı başlangıcından doğu yönüne doğru 21.5 m. doğu yönünde ise 5 m. kuzey yönüne doğru, açma sınırına kadar devam eder (Resim: 11).

14 RIC I, 2749.

15 RIC VIII, nr. 70.

16 DOC I, 222, nr. 68.

Henüz kazısı tamamlanmamış olan ancak *Tholos* Yapı'yı çevrelediği düşünülen moloz taşlı ve kireç harçla oluşturulmuş çekirdek *Tholos* Yapı'nın temel düzenlemesi, Korinth Tapınağı çekirdeği ve Liman Caddesi *Heroon*'u tonozuyla aynı teknik ve malzemeyle inşa edilmiştir¹⁷.

II.Teras'ın güneyinde gün yüzüne çıkartılan bir diğer mimari düzenleme ise teras duvarı arkasına inşa edilmiş teras destek duvarıdır. *Tholos* Yapı'yı çevreleyen düzenlemeden 1.5 m. güney yönünde bulunan duvar, teras duvarına bitişik halde inşa edilmiştir. Killi çamur ve moloz taşlarla inşa edilen duvarın doğu-batı doğrultulu ölçülebilir uzunluğu 12.95 m. olup, 1.6-0.8 metre arasında değişen bir kalınlığa sahiptir. Olasılıkla teras destek duvarı *Symmachos Heroon*'unun doğu sınırından başlayarak II. Teras'ın güneybatı köşesine kadar devam ediyor olmalıydı. Ancak destek duvarı, teras duvarının batı yönünde tahrip olması nedeniyle kaybolmuştur (Resim: 12).

Teras destek duvarı ile *Tholos* Yapı'yı çevreleyen mimari düzenlemenin çekirdeği arasında gerçekleştirdiğimiz kazı çalışmalarında, M.Ö. 4. yy.ın ilk çeyreği ile M.Ö. 1.yy. başlarına tarihlenen buluntulara rastlanılmıştır. Seviye inme çalışmaları esnasında bulunan en erken buluntu bir *Aphrodite protomuna* ait terrakotta kalıbıdır.

II.Teras'ın Güneyi'nde rastlanılan bir diğer önemli buluntu grubu Megara kaseleri ve 'Batı Yamacı' stili ince seramiklerdir. Bu grupta hem Knidos üretimi hem de Pergamon ithali seramikler görülmektedir. Teras destek duvarı arkasında gün yüzüne çıkartılan seramikler çoğunlukla M.Ö. 2.yy.a aittir.

Tespit ettiğimiz bir diğer önemli buluntu grubu ise mühürlü *amphora* kulplarıdır. Knidos, Rodos ve Koslu üreticilerin damgalarının bulunduğu bu mühürlü *amphora* kulplarının neredeyse yarısı M.Ö. 3.yy. sonu ile M.Ö. 2.yy.ın başlarına, önemli bir bölümü ise M.Ö. 2. yy.a tarihlendirilmiştir¹⁸.

II.Teras'ın güney duvarı doğu yönündeki başlangıcından, *stoa* merdivenlerine kadar *isodomik* örgüde devam eder. Duvarın bu bölümünde her dört metrede bir payandalar yer alır. Merdivenlerden itibaren hem teras duvarında görülen *isodomik* örgü düzensizleşir hem de duvar bloklarında kullanılan malzeme değişir. II.Teras'ın güney duvarına ait son payandanın bitiş noktası aynı zamanda II. Teras'ın kuzeyinde bulunan Korinth Tapınağı Terası'nın güney duvarı bitimi ile aynı aksa denk gelmektedir. Aynı zamanda duvarın bu bölümünün kuzey yüzünde M.Ö. 4.yy.ın ilk yarısına tarihlenebilecek bir duvar keşfedilmiştir.

II.Teras'ın güneyinde gerçekleştirilen kazı çalışmaları elde edilen veriler II. Teras'ın batı bölümünün M.Ö. 2.yy. içinde inşa edildiği ya da ciddi bir onarımdan geçtiğini göstermektedir. Daha sonraki dönemde, M.S. 2.yy.da ise *Tholos* Yapı, yapıyı çevreleyen mimari düzenleme ve traverten zemin blokları terasın batı bölümüne eklenmiştir.

17 Korinth Tapınağı mimari bezemeleri dikkate alınarak Septimus Severus Dönemine, Liman Caddesi *Heroon*'u ise Geç Antoninler Dönemine tarihlendirilmiştir (Mert 2005, 235-236; Doksanaltı-Gider-Büyüközer, 2019, 126).

18 Mühürlü *amphora* kulplarının değerlendirmesinde bize yardımcı olan Sayın Doç. Dr. Erkan Alkaç'a teşekkür ederiz.

3 - Ege/Trireme Limanı Doğusu Kazısı (Resim: 13)

Knidos'un iki limanından biri olan Ege/Trireme Limanı doğu sınırının belirlenmesi için 2020 yılı kazı sezonunda çalışmalara başlanılmıştır. Liman duvarının kuzeyden güneye doğru 42.6 m.lik bölümü 2020 yılı kazı sezonu içerisinde açığa çıkartılmıştır. İsoDOMİK teknikte, beyaz ya da pembemsi beyaz renkli kireç taşlarından inşa edilmiş duvarın her bir bloğu 0.45 m. ile 0.5 m. yüksekliğe sahiptir. Duvarın koruna gelen en yüksek noktası 2.35 m. yüksekliktedir. Kazı çalışmaları sonucu liman duvarı içerisinde, henüz işlevi belirlenememiş aralarında sabit bir mesafe bulunmayan 6 farklı giriş açığa çıkartılmıştır.

Ege/Trireme Limanı doğu duvarının yaklaşık 1.3 m. güneyinde Geç Antik Dönemde inşa edilmiş bir kompleks kısmen ortaya çıkartılmıştır. Yapı 1 olarak adlandırılan ilk yapı, doğu-batı doğrultulu 16 m. kuzey-güney doğrultulu 12.6 m. ölçülebilen boyutlara sahiptir. Yapı 1 merkezinde bir ana mekân, kuzeyinde iki küçük odacık ve batısında ise bir hol/sundurma bulunmaktadır. Yapının ana mekânı ile kuzey yönündeki iki oda arasında herhangi bir bağlantı bulunmadığı gibi odacıklar kendi aralarında da geçiş yoktur. Odacıklardan biri batı yönünde girişe sahipken diğeri üç devşirme bloklarla oluşturulmuş merdivenlere sahiptir.

Yapı 1'in hemen güneyinde yer alan Yapı 2, M.Ö. 4.yy.ın ilk yarısı ya da ortalarına tarihlenen *isodomik* örgülü, bosajlı, mavimsi gri kireç taşlarıyla oluşturulmuş daha erken bir yapı üzerine yerleştirilmiştir. Bosajlı bloklar ortalama 0.6 m. yüksekliğe, 1 m. ile 1.85 m. arasında değişen genişliğe sahipken, batı yönünde 16.2 m. boyunca Yapı 1'e doğru devam eder. Yapı 2 kuzeyinde bulunan Yapı 1'e yakın bir planlama göstermektedir. Yapı 2'nin güneyinde iki odacık, bir hol ve ana mekândan oluşmaktadır. Yine Yapı 1'e benzer bir şekilde, Yapı 2'nin güneyindeki iki odacıktan birisine erişim devşirme bloklarla oluşturulmuş merdivenden sağlanmaktaydı.

2020 yılında Ege/Trireme Limanı doğusu bulunan Geç Antik Dönem yapılarının sınırları ve mekânları belirlenmiş olup, kazı çalışmaları tamamlanamamıştır. Gerçekleştirilen kazı çalışmalarında tarihlendirmeye müsait iki sikke gün yüzüne çıkartılmıştır. Bunlardan ilki Korykos'ta darp edilmiş olup Otacilia Severa (M.S. 244-249) betimli sikkedir¹⁹. Olasılıkla yapının son kullanım evresiyle ilişkili olan bir diğeri sikkede buluntusu ise İmparator Phocas (M.S. 602-610) dönemine tarihlendirilmiştir²⁰. Ege/Trireme Limanı doğusu kazıları sonucu ortaya çıkartılan Geç Antik Dönem yapıları, Ege/Trireme Limanı'nın, özellikle, limanın Ticari Liman ile bağlantısını sağlayan kanalın M.S. 6.yy. ile birlikte yavaş yavaş dolmaya başladığını göstermektedir.

19 SNG Levante Cilicia, 818.

20 MIB II, 70.

B - Restorasyon, Konservasyon, Anastylisis ve Çevre Düzenleme Çalışmaları

1 - Liman Caddesi Heroon'u Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları (Resim: 14)

Liman Caddesi'nin doğusunda güneyden kuzeye doğru sıralanmış mekanlardan dördüncüsü olan *Heroon*/Mekan 4, M.S. 2.yy.da - Geç Antoninler Döneminde - görkemli bir *heroona* dönüştürülmüştür. Bu dönemde mekânın doğusuna tonozla örtülmüş bir podyum ve bu podyumun merkezine kabartmalarla süslenmiş bir lahit eklenmiştir. Mekânın zemini ve duvarları mermer plakalarla kaplanırken, mekânın üç tarafına oturma sekisi yerleştirilmiştir. Mekânın ön cephesi ise iki yarım paye ve iki sütunun taşıdığı bir *entablatur* bölümüne sahiptir. Yapıya ait sütunlar üzerinde tahribatsız yöntemlerle yapılan taş analizleri sütun ve payelerin yapısal olarak büyük oranda bozulduğu ve taşıyıcı özelliğini kaybettiğini göstermiştir²¹. Koruma ve onarım çalışmaları neticesinde iki imitasyon sütun, paye ve arşitrav bloğuyla beraber yapıya ait friz ve konsollu *geison* bloklarında orjinal yerlerine yerleştirilmiştir.

2 - Küçük Tiyatro Koruma, Onarım ve Restorasyon Uygulamaları (Resim: 15)

Küçük Tiyatro'da sürdürülen koruma ve onarım çalışmaları 2020 yılında da sürdürülmüştür. Çalışmalar tiyatronun batı *analemma*, batı *vomitorium* ve batı *parados* olmak üzere yapının üç farklı bölümünde gerçekleştirilmiştir.

Batı Analemma

Küçük Tiyatro'nun batı *analemma* duvarı 2013 ve 2015 yılında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucu tamamen açığa çıkartılmıştır. Kazı çalışmaları esnasında *analemma* duvarına ait çok sayıda kireç taşı ve traverten blok bulunmuş ve tasnif edilmiştir. 2020 yılında ise kazı çalışmaları sonucu bulunmuş 86 adet blok özgün yerlerine yerleştirilmiştir. Yerleştirilen blokların tamamı tiyatronun ikinci inşa evresine ait *pseudo isodomik* teknikle örülmüş traverten bloklardır.

Batı Vomitorium

Küçük Tiyatro'nun batı *vomitorium*unda daha önceki yıllarda mukavemetini yitirmiş bloklar taşınarak onarılmıştır. 2020 yılında ise batı *vomitorium*un blokları yerine yerleştirilmeye başlanılmıştır. Çalışmalarda orjinal blokların yanı sıra duvarın eksik bölümlerinde, özgün şekliyle uyumlu el işçiliğiyle üretilmiş bloklarda kullanılmıştır. *Vomitorium*un kuzey ve güney duvarları 4.2 m. yüksekliğe ulaştırılmış sonrasında ise *vomitorium*un beşik tonozu tamamlanmıştır.

Batı Parados

2020 yılında gerçekleştirilen çalışmalarda tiyatronun batı *parados*unda yapının orjinal dokusuna ve cinsine uygun olarak seçilmiş mermer bloklar el işçiliği ile tarak ve yonuları yapılan 35 blok özgün yerlerine yerleştirilmiştir.

21 Tosunlar vd. 2019, 485 - 486.

KAYNAKÇA

- Büyüközer A., 2019, “Knidos Liman Duvarları”, *CEDRUS VII*, 2019, 215 - 237.
- Büyüközer A., 2020, “Knidos Kent Surları: Kap Krio Savunma Sistemi ve 56 Numaralı Kule (?)”, *OLBA XXVII*, 2020, 165 - 206.
- Burns - Özgan, C., 2013, *Knidos: : Ergebnisse der Ausgrabungen von 1996-2006*, İstanbul 2013.
- DOC I, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume I, Anastasius to Maurice 491-602*, (Ed. A. R. Bellinger ve P.Grierson), Washington 1966.
- Doksanatlı E.M., 2020, “Knidos ‘Liman Caddesi’ Geç Antik Dönem Atölye/Dükân ve Buluntuları”, *OLBA XXVII*, 377 - 420.
- Doksanaltı E.M., vd., 2019, “Knidos Kazı ve Araştırmaları: 2017”, *40. Kazı Sonuçları Toplantısı II. Cilt*, Ankara, 45 - 64.
- Doksanaltı E.M. — Gider - Büyüközer Z., 2019, “The Harbor Street Heroon in Knidos”, *Anodos. Studies of the Ancient World 13/2013*, Trnava 2019, 109 - 129.
- Mert, İ.H., “Knidos Korinth Tapınağı”, *Ramazan Özgan’a Armağan*, (Ed. İbrahim Hakan Mert ve Mustafa Şahin), İstanbul 2005, 229 - 248.
- MIB II, W. Hahn, *Moneta Imperii Byzantini II: Von Justinus II bis Phocas*, Veröffentlichungen der Numismatischen Kommission, Wien 1975.
- RIC I, A. Brunett, M. Amandry ve P. P. Ripolles, *The Roman Provincial Coinage, Vol I, from Death of Caesar to Death of Vitellius (44 B.C. - A.D. 69)*, Londra 1992.
- RIC III, H. Mattingly, E. A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage Vol. III. Antaninus Pius to Commodus Hadrian*, Spink&Son Ltd., Londra 1968.
- C. H. V. Sutherland, R. A. G. Carson, J. P. C. Kent, *The Roman Imperial Coinage. Vol. VIII, The Family of Constantine I*, London 1981.
- SNG Levante Cilicia Sylloge Nummorum Graecorum. Switzerland I. Levante-Cilicia*, E. Levante, P. Weiss, I. Vecchi (eds.), British Academy, Zürich 1986.
- Sommer A. U., 2010, *Die Münzen Des Byzantinischen Reiches 491 - 1453*, Battenberg 2010.
- Tosunlar v.d., 2019, “Knidos B Kilisesi’nde Bulunan Emeviler Dönemi Kitabeleri ile Liman Caddesi’nde Bulunan Heroon Yapısının Tahratsız Yöntemlerle Analizi», *35. Arkeometri Sonuçları Toplantısı*, Ankara 2019, 477 - 500.

Resim 1: Knidos 2019 yılı çalışma alanları.

Resim 2: Mekân 2A ve sikke buluntuları.

Resim 3: Mekân 3A ve zemin sikke buluntuları.

Resim 4: Mekân 3A'da kireç harçlı zemin altında bulunan sikkeler ve ocak düzenlemesi.

Resim 5:II.Teras'ın batısı kazı çalışmaları sonrası görünümü.

Resim 6: Ege/Trireme Limanı K8 No.lu kulenin kazı çalışmaları sonrası görünümü.

Resim 7: Küçük Tiyatro ve Liman Caddesi Heroon'unda gerçekleştirilen koruma ve onarım çalışmaları.

Resim 8: Knidos 2020 yılı çalışma alanları.

Resim 9: Kazı çalışmaları sonucu Dionysos Terası stoası.

Resim 10: II. Teras'ın güneyi kazı öncesi ve sonrası genel görünümü.

Resim 11: II. Teras'ın güneyi. *Tholos* Yapı'yı çevreleyen mimari düzenleme ve blokajı.

Resim 12: II. Teras'ın güneyi. Teras destek duvarı ve bazı buluntular.

Resim 13: Ege/Trireme Limanı doğusunun kazı çalışmaları sonrası genel görünümü.

Resim 14: Liman Caddesi *Heroon*'u koruma ve onarım çalışmaları sonrası görünümü.

Resim 15: Küçük Tiyatro'da gerçekleştirilen koruma ve onarım çalışmaları.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü